

Szósta Międzynarodowa Olimpiada Lingwistyki Teoretycznej, Matematycznej i Stosowanej

Bułgaria, Słoneczny Brzeg, 4–9 sierpnia 2008 r.

Zadanie turnieju drużynowego

W czasie układania słownika „Guangyun” (1007–1011) język chiński był stosunkowo jednolity. Ponieważ chińskie pismo nie jest fonetyczne, w słowniku został zastosowany prosty system transkrypcji dla każdego znaku za pomocą dwóch innych, których wymowa była uważana za znaną (to były często stosowane znaki). System ten jest znany jako *fanqie*.

Później, kiedy chińskie dialekty rozdzieliły się, z wielu ze starych transkrypcji *fanqie* wciąż można było korzystać, lecz na różne (i bardziej skomplikowane) sposoby w różnych dialektach.

Podane są niektóre z takich transkrypcji. Dla każdego znaku podana została jego wymowa po kantońsku.

znak	=	transkrypcja
1. 倦 kyn ²	=	渠 k^hœy ²¹ * 卷 kyn ³
2. 求 k^hau ²¹	=	巨 kœy ² * 鳩 kau ⁵³
3. 住 cy ²	=	持 chⁱ ²¹ * 遇 y ²
4. 病 piŋ ²	=	皮 p^hei ²¹ * 命 miŋ ²
5. 掉 tiu ²	=	徒 t^hou ²¹ * 弔 tiu ³
6. 鳩 kau ⁵³	=	居 kœy ⁵³ * 求 k^hau ²¹
7. 僖 hei ⁵³	=	許 hœy ³⁵ * 其 k^hei ²¹
8. 朗 loŋ ¹³	=	盧 lou ²¹ * 黨 toŋ ³⁵
9. 韶 siu ²¹	=	市 si ¹³ * 昭 ciu ⁵³
10. 帳 coeŋ ³	=	知 ci ³ * 亮 loeŋ ²
11. 愀 ch^hiu ³⁵	=	親 ch^han ³ * 小 siu ³⁵
12. 舞 mou ¹³	=	文 man ² * 甫 p^hou ³⁵
13. 謏 siu ³⁵	=	先 sin ⁵³ * 鳥 niu ¹³
14. 臼 k^hau ¹³	=	其 k^hei ²¹ * 九 kau ³⁵
15. 斜 ch^he ²¹	=	似 ch^hi ¹³ * 嗟 ce ⁵³
16. 葍 kau ³	=	古 ku ³⁵ * 候 hau ²

- (a) Wytlumaczcie, w jaki sposób można korzystać z transkrypcji *fanqie* w współczesnym kantońskim.
- (b) W jaki sposób przewidziane było korzystanie z transkrypcjami *fanqie* w czasie kiedy był układany „Guangyun”? Stara prosta reguła pozwala przeczytać poprawnie po kantońsku tylko jedną z podanych wyżej transkrypcji. Którą?

Większość współczesnych chińskich dialektów (łącznie z kantońskim i mandaryńskim) nie mają innych dźwięcznych spółgłosek oprócz sonornych (**l**, **m**, **n**, **ŋ**). Kiedy był układany „Guangyun”, język posiadał także inne dźwięczne spółgłoski, które zamieniły się na bezdźwięczne: dźwięczne szczelinowe zamieniły się na bezdźwięczne szczelinowe (np. **z** > **s**), dźwięczne zwarte na przydechowe albo nieprzydechowe bezdźwięczne zwarte (np. **d** > **t** albo **t^h**). Dźwięczne spółgłoski zachowały się w chińskim dialekcie wu. Na przykład znak 徒 wymawia się jako [**du**²¹] w wu, jako [**t^hou**²¹] w kantońskim oraz [**t^hu**³⁵] w mandaryńskim.

- (c) Które z podanych wyżej znaków były wymawiane z dźwięczną początkową spółgłoską w czasie kiedy był układany „Guangyun”? Od czego zależało, czy dźwięczne spółgłoski zamieniały się na przydechowe w kantońskim czy nie?
- (d) W klasycznym języku chińskim było cztery tony, ale tylko trzy z nich zostały pokazane w tym zadaniu. Wytlumaczcie, jak z tych trzech tonów wynikły sześć kantońskich.

Podane są jeszcze kilka transkrypcji, ale z wymową mandaryńską:

17.	遭 çan^5	= 張 çaj^5	★ 連 lian^{35}
18.	良 liaŋ^{35}	= 呂 ly^{214}	★ 章 çaj^5
19.	遵 cun^5	= 將 kiaŋ^{51}	★ 倫 lun^{35}
20.	蕭 xiao^5	= 蘇 su^5	★ 彫 tiao^5
21.	嵌 $\text{k}^{\text{h}}\text{ian}^5$	= 口 $\text{k}^{\text{h}}\text{ou}^{214}$	★ 銜 xian^{35}
22.	先 xian^5	= 蘇 su^5	★ 前 $\text{k}^{\text{h}}\text{ian}^{35}$
23.	巉 $\text{ç}^{\text{h}}\text{an}^{35}$	= 鋤 $\text{ç}^{\text{h}}\text{u}^{35}$	★ 銜 $\text{k}^{\text{h}}\text{ian}^{35}$
24.	婊 xij^{51}	= 胡 xu^{35}	★ 頂 tij^{214}
25.	弗 $\text{ç}^{\text{h}}\text{an}^{214}$	= 初 $\text{ç}^{\text{h}}\text{u}^5$	★ 限 xian^{51}
26.	趨 $\text{c}^{\text{h}}\text{uei}^{214}$	= 千 $\text{k}^{\text{h}}\text{ian}^5$	★ 水 şuei^{214}
27.	初 $\text{ç}^{\text{h}}\text{u}^5$	= 楚 $\text{ç}^{\text{h}}\text{u}^{214}$	★ 居 ky^5
28.	釧 $\text{ç}^{\text{h}}\text{uan}^{51}$	= 尺 $\text{ç}^{\text{h}}^{214}$	★ 絹 kyan^{51}
29.	卷 kyan^{214}	= 居 ky^5	★ 轉 çuan^{214}
30.	處 $\text{ç}^{\text{h}}\text{u}^{51}$	= 昌 $\text{ç}^{\text{h}}\text{aj}^5$	★ 據 ky^{51}
31.	俤 $\text{p}^{\text{h}}\text{ij}^5$	= 普 $\text{p}^{\text{h}}\text{u}^{214}$	★ 丁 tij^5
32.	蚪 tou^{214}	= 當 taj^5	★ 口 $\text{k}^{\text{h}}\text{ou}^{214}$

- (e) Ignorując tony tymczasem, sformułujcie reguły stosowania starych transkrypcji fanqie w mandaryńskim.

Podane są chińskie znaki z ich wymową w kantońskim i mandaryńskim:

	kantoński	mandaryński		kantoński	mandaryński
33.	唐 $\text{t}^{\text{h}}\text{ou}^{21}$	$\text{t}^{\text{h}}\text{aj}^{35}$	40.	采 pin^2	pian^{51}
34.	謨 mou^{21}	mo^{35}	41.	帝 tai^3	ti^{51}
35.	踐 $\text{c}^{\text{h}}\text{in}^{13}$	kian^{51}	42.	透 $\text{t}^{\text{h}}\text{au}^3$	$\text{t}^{\text{h}}\text{ou}^{51}$
36.	少 siu^{35}	şao^{214}	43.	被 $\text{p}^{\text{h}}\text{ei}^{13}$	pei^{51}
37.	夔 $\text{k}^{\text{h}}\text{wai}^{21}$	$\text{k}^{\text{h}}\text{uei}^{35}$	44.	囂 hiu^{53}	xiao^5
38.	你 nei^{13}	ni^{214}	45.	粉 fan^{21}	fen^{35}
39.	暫 caam^2	can^{51}			

- (f) Opiszcie rozwój tonów i początkowych dźwięcznych spółgłosek w mandaryńskim. Jakie reguły czytania w mandaryńskim tonów w transkrypcjach fanqie można sformułować?
- (g) Niektóre połączenia początkowej spółgłoski i tonu są bardzo rzadkie w współczesnym mandaryńskim. Które?

Niżej podane są znaki z ich wymową w kantońskim i mandaryńskim. Niektóre z tonów zostały opuszczone:

	kantoński	mandaryński		kantoński	mandaryński
46.	置 $\text{t}^{\text{h}}\text{uŋ}^{\dots}$	$\text{t}^{\text{h}}\text{uŋ}^{35}$	49.	眠 min^{21}	mian^{\dots}
47.	載 coi^3	cai^{\dots}	50.	蛸 siu^{\dots}	xiao^5
48.	米 mai^{\dots}	mi^{214}	51.	亂 lyn^{\dots}	luan^{51}

- (h) Wyznaczcie brakujące tony.
- (i) Przeczytajcie następujące transkrypcje po kantońsku:

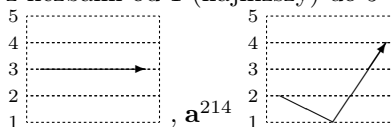
52.	梯 ? = 土 $\text{t}^{\text{h}}\text{ou}^{35}$	★ 雞 kai^{53}
53.	嘯 ? = 蘇 sou^{53}	★ 弔 tiu^3
54.	浪 ? = 魯 lou^{13}	★ 當 toŋ^{53}
55.	億 ? = 蒲 $\text{p}^{\text{h}}\text{ou}^{21}$	★ 拜 pai^3

- (j) Przeczytajcie następujące transkrypcje po mandaryńsku. Macie niezbędne informacje do przeczytania każdej transkrypcji — jeżeli nie w nich samych, to gdzie indziej w tym zadaniu:

56. 賽 ? = 先 xian ⁵ =13A=22X	* 代 tai ⁵¹
57. 簡 ? = 古 ku ²¹⁴ =16A	* 限 xian ⁵¹ =25B
58. 賞 ? = 書 su ⁵	* 兩 liang ²¹⁴
59. 佻 ? = 普 p^hu ²¹⁴ =31A	* 乃 nai ²¹⁴
60. 洫 ? = 胡 xu ³⁵ =24A	* 畎 k^hyan ²¹⁴
61. 犬 ? = 苦 k^hu ²¹⁴	* 洫 =60X
62. 下 ? = 胡 xu ³⁵ =24A	* 駕 kia ⁵¹
63. 捍 ? = 下 =62X	* 赧 nan ²¹⁴
64. 紂 ? = 除 ç^hu ³⁵	* 柳 liou ²¹⁴
65. 囊 ? = 奴 nu ³⁵	* 嘗 taŋ ⁵ =32A=54B
66. 鯉 ? = 蘇 su ⁵ =20A=22A=53A	* 來 lai ³⁵

NB: Mandaryński (także nazywany „putonghua”) jest oficjalnym językiem w Chinach. Bazuje się na dialekcie pekińskim. Mówi w nim ok. 850 mln osób. Językiem wu (szanghajskim) mówi 90 mln, kantońskim (yue) 70 mln osób.

Każdy dialekt chiński ma określony zestaw tonów (melodie, w jednej z których wymawiana jest każda sylaba). Zaproponowany przez językoznawce Zhao Yuanrena system, który został wykorzystany w tym zadaniu, notuje pięć poziomów głosu z liczbami od 1 (najniższy) do 5 (najwyższy) i

transkrybuje melodię jako kolejność poziomów: **a**³, **a**²¹⁴. Wszystkie tony, których potrzebujecie, są w tym zadaniu.

Znak **h** znaczy, że poprzednia spółgłoska zwarta jest przydechowa. **x** = *ch* w *chór*, **ŋ** = *n* w *gong*. **c** jak w języku polskim, **ç**, **ç**, **ç** i **k** są wymawiane odpowiednio jak polskie *sz*, *cz*, *ś* i *ć*. **œ** i **y** = niemieckie *ö* i *ü*.

Jeżeli nie chcecie pisać znaków, możecie zaznaczać je podając numer transkrypcji, w której są spotykane, i precyzując, o który znak chodzi, w sposób następujący: X (transkrybowany), A (pierwszy w transkrypcji) albo B (drugi w transkrypcji).

Zwróćcie uwagę na to, że w czytaniu znaku 28A w mandaryńskim nie ma głoski.

—Todor Czerwenkow

Tekst polski: Natalia Kotsyba.

Powodzenia!